

حجاب و حریم در معماری اسلامی، نمونه موردی شهر یزد

دکتر علی علائی، نازنین زید عبدی

مربی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تحقیقات کرمانشاه، ali_archi@yahoo.com

دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه علوم تحقیقات کرمانشاه، nazi_zeid@yahoo.com

چکیده:

زندگی و رفتارهای اجتماعی انسانها تابع فرهنگی است که در آن زاده شده و پروریده اند قطعاً این فرهنگ حاصل جغرافیاست. فضای زیستی در هر منطقه تحت تاثیر خاستگاه های فرهنگی، محیطی، اجتماعی، تاریخی و سیاسی آن منطقه شکل گرفته است. بی تردید اولین خاطرات و تجارب انسان در خانه بوجود می آید که نقش موثری در جهان بینی هر انسان و جهان بینی هر جامعه دارد در هر فرهنگ خانه با توجه به جغرافیای همان فرهنگ ساخته می شود از جمله، دین، ادبیات، آب و هوا و ارتفاع و... این جغرافیا در کشور ایران نمود های ویژه ای در ساخت و ساز از خود بر جای گذاشته است که نمود فرهنگ درونگرایی و رعایت حجاب در ساخت و سازها یکی از آنها است.

خانه محلی ست برای رجوع انسان به خویش و خانواده ی خویش، محلی برای خلوت، محلی برای گسست از اجتماع برای بازیابی خویش، و مهم تر از همه مکانی برای آرامش. انسان برای رسیدن به آرامش نیازمند خلوت است. بدین ترتیب خانه باید حریمی داشته باشد که ساکنش را از دیده شدن و شنیده شدن ناخواسته باز دارد.

در خانه های گذشته این مبحث حریم به شکل زیر رعایت می شد:

وجود هشتی در ورودی خانه ها، جداسازی عرصه های خصوصی و عمومی، وجود حیاط مرکزی و باز شدن روزنه ها به حیاط خصوصی به جای معبر عمومی، و در نهایت عدم ارتفاع گیری نامتجانس بناها نسبت به یکدیگر از مواردی هستند که در جهت رعایت حریم ها در خانه های سنتی مؤثرند.

شهر یزد یکی از شهرهایی است که به دلیل سابقه طولانی این سنت را درون خود حفظ کرده است. هدف از پژوهش حاضر، شناخت ویژگی ها و اصول شکل گیری و گونه های فضایی در خانه سنتی و استخراج عناصر کارآمد آن می باشد. تا علاوه بر دریافت صحیح مفاهیم و اصول سازمان یافته مسکن سنتی در محدوده مورد مطالعه بتوان بخشی از ویژگی های این عنصر و دلایل وجودی آن را ثبت کرد

واژه های کلیدی:

حجاب، حریم، اندرونی، جغرافیای انسانی، گونه های فضایی.

مقدمه:

سکونتگاهها و بالطبع معماری ساخت این سکونت گاهها ناگهان به وجود نیامده اند بلکه عصاره فرهنگ، تمدن، جغرافیای محل خودند، هم از نظر جایگاه هم از نظر نحوه ساخت اجرای داخلی مساکن.

اصیل ترین و زیباترین نمونه های معماری بومی، خانه ها هستند که در ارتباط با شرایط آب و هوایی محل، مصالح بوم آورد، شیوه ساخت، سبک زندگی، سنت و فرهنگ هر منطقه شکل گرفته اند.

معماری ایرانی دارای ویژگی های خاص و منحصر به فردی است که اقلیم، ملیت و دین را در هم آمیخته و دارای مشخصاتی همچون طراحی مناسب، محاسبات دقیق، فرم های صحیح پوششی، رعایت مسایل علمی، ایوان های بلند و تزیینات گوناگون و در عین سادگی بر اصول همچون خودکفایی، پرهیز از بیهوگی، و درونگرایی و حجاب استوار است.

علاوه بر خانه، محرمیت و حجاب در مساجد، حمامها، باغ و ... قابل مشاهده بوده است.

معماری اسلامی سکوت و آرامشی در بیرون دارد، ولی درونش پر از غوغاست که در بیرون انعکاسی ندارد. مثل ظاهر یک مؤمن. انسان این سکینه و آرامش را می بیند. ولی در قلبش تپشها و جوششها و تنشها را دارد. این همان است که وقتی مؤمن به عمق خود فرو می رود، قلبش هم به سکون گرایش پیدا می کند.

به هر میزانی که معمار این دریافت باطنی را پیدا می کند، انعکاسش در اثر معماری اش هم به حدی می رسد که انسان احساس می کند و مسلم است در فضای معماری حاضر شده احساس آرامش و راحتی وجود دارد.

تعریف حجاب

حجاب در لغت به معنای چیزی است که میان دو شیء حائل می شود.